

UZASADNIENIE

Pod pojęciem przemocy rozumie się wymierzone i celowe zachowania zmierzające do szkodenia innym, ewentualnie przybierające destruktywny lub awersyjny charakter. Przemoc określana jest przeważnie jako intencjonalne użycie przewagi, siły, które narusza porządek moralny.

Do najczęściej spotykanych współcześnie form przemocy, które zawsze wywołują strach i potęgują destrukcyjność, zalicza się: przemoc fizyczną, przemoc psychiczną, przemoc seksualną, przemoc ekonomiczną, zaniedbanie, nadopiekuńczość, przemoc o charakterze instytucjonalnym. Rozróżnienie powyższych form przemocy jest możliwe dzięki zastosowaniu różnych kryteriów. Za najbardziej tradycyjny uznaje się podział, jakiego dokonał Komitet ds. Przemocy Domowej Rady Europy w 1993 r., zgodnie z którym wyróżnia się przemoc fizyczną, psychiczną (emocjonalną), wykorzystywanie seksualne, zaniedbanie oraz przemoc ekonomiczną.

We współczesnym świecie przemoc domowa jest zjawiskiem coraz bardziej powszechnym. Zakres, wielość form i skutki natury fizycznej, psychologicznej, zdrowotnej czy ekonomicznej sprawiają, że winno się ją uznać za zjawisko społeczne szczególnej kategorii. Przemoc niesie ze sobą dotkliwe konsekwencje dla wszystkich osób, których dotyka, zarówno ofiar, sprawców, jak również świadków jej stosowania. Następstwa te obejmują różne sfery życia i rzutują na funkcjonowanie na dalszych etapach.

Przeciwdziałanie przemocy domowej na wszystkich jej płaszczyznach i w różnym zakresie jest powinnością wielu podmiotów, począwszy od organów władzy publicznej, poprzez wyspecjalizowane instytucje i organizacje utworzone w celu jej zwalczania, na indywidualnych obywatelach kończąc. Niezależnie od woli współpracy pomiędzy instytucjami czy osobami prywatnymi warunkiem koniecznym skutecznego przeciwdziałania przemocy domowej jest przyjęcie odpowiednich regulacji prawnych, a także efektywna polityka karna i społeczna, które będą stanowić podstawę działania zarówno tych, na których ciąży prawny obowiązek, jak i tych, którzy realizując społeczny obowiązek, pragną nieść pomoc i wsparcie osobom krzywdzonym.

Stąd potrzeba wypracowania i przyjęcia rozwiązań, które pozwolą na skuteczne przeciwdziałanie przemocy domowej. Celem projektowanej ustawy jest dostosowanie obowiązujących regulacji do zmieniających się uwarunkowań oraz wprowadzenie do porządku prawnego kompleksowych rozwiązań dotyczących zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zniwelowania skali tego zjawiska.

Rozwiązania zawarte w projektowanej ustawie mają na celu ochronę przed przemocą domową oraz poprawę funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy na szczeblu centralnym, regionalnym oraz na szczeblu samorządu terytorialnego.

Projektuje się zmianę tytułu ustawy z „ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” na „ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej”. Obowiązująca nazwa ustawy stygmatyzuje rodzinę i wskazuje, że wyłącznie rodzina jest środowiskiem, w którym dochodzi do aktów przemocy. Zachowania przemocowe mogą występować również pomiędzy byłymi małżonkami, którzy w świetle prawa nie są rodziną, czy osobami żyjącymi w związkach nieformalnych. Zatem konieczne jest ponowne określenie, co należy rozumieć pod pojęciem „przemoc”.

Legalna definicja „przemocy w rodzinie” zastąpiona zostanie „przemocą domową”, którą Konwencja stambulska definiuje jako *wszelkie akty fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej przemocy występujące w rodzinie lub gospodarstwie domowym lub pomiędzy byłymi lub obecnymi małżonkami lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą miejsce zamieszkania, czy też nie*¹.

W projektowanych zmianach zakłada się rezygnację z obecnie zawartej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, preambuły. Stosownie do § 11 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” w ustawie nie zamieszcza się wypowiedzi, które nie służą wyrażaniu norm prawnych, a w szczególności apeli, postulatów, zaleceń, upomnień oraz uzasadnień formułowanych norm. Preambuła stanowi niejako wyjątek od tej zasady, jednakże powinna być umieszczana wyłącznie w aktach normatywnych o szczególnej wadze, np. w Konstytucji. Obecne brzmienie preambuły nie zawiera żadnych informacji, które mogłyby służyć jako wskazówki interpretacyjne, a określa jedynie cel ustawy, który i tak omówiony jest w uzasadnieniu do ustawy, wobec czego należy ją uznać za zbędną.

W obecnie obowiązującej ustawie definicja przemocy uwzględniała trzy rodzaje przemocy: fizyczną, psychiczną i seksualną. Katalog ten, ze względu na posłużenie się przez ustawodawcę określeniem „w szczególności”, miał charakter otwarty, przez co skutkami tych zachowań mogły być również skutki w sferze ekonomicznej. Przemoc ekonomiczna jest zjawiskiem psychologicznym, w którym chodzi nie tylko o samą ekonomię, ale o psychiczne uzależnienie oraz upokorzenie jednej ze stron. Niemniej jednak, ze względu na fakt

¹ Por. art. 3 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej sporządzona w Stambule 11 maja 2011 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961, z późn. zm.).

współwystępowania przemocy ekonomicznej z innymi jej formami oraz coraz częstsze jej stosowanie, projektodawca rozszerzył zakres pojęciowy przemocy o czwartą jej formę, tj. przemoc ekonomiczną. Ponadto, projektuje się wprowadzenie kolejnej formy przemocy, jako opis zachowań, które mogą wzbudzić w osobie doznającej przemocy poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, zwłaszcza zachowań podejmowanych za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość. Jest to nowe zjawisko, które nasila się w wyniku bardziej intensywnego korzystania z internetu i narzędzi informatycznych. Często jest rozszerzeniem przemocy, której osoby doznają poza internetem. Wskazówkę interpretacyjną dotyczącą intensywności naruszeń dóbr osobistych, które uznać można za przemoc psychiczną, stanowi element definicji, wymagający, by u osoby doznającej przemocy powstały poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub — alternatywnie — by stopień naruszenia prywatności był istotny (większy niż znikomy). Nie jest celem nowelizacji obejmowanie definicją przemocy wszystkich umyślnych zachowań ingerujących w prywatność drugiej osoby, zwłaszcza tych zgodnych z zasadami współżycia społecznego (np. poinformowanie zajętego domownika, kto próbuje nawiązać z nim połączenie telefoniczne po uprzednim ustaleniu tego na wyświetlaczu aparatu). Wskazać należy, że klauzula generalna „istotna informacja” pojawia się również np. w art. 268 § 1 Kodeksu karnego, aby odpowiedzialności karnej nie podlegał ten, kto np. niszczy albo nie przekazuje nieistotnej ulotki reklamowej adresowanej do domownika, nawet jeśli nie uzyskał wprost uprawnienia do takiego zachowania. Projektowane regulacje w powyższym zakresie mają na celu zdefiniowanie wszystkich form przemocy, które mogą występować i wobec których należy stosować narzędzia i techniki przewidziane w projekcie ustawy.

W projektowanej regulacji zastąpiona zostaje definicja „członka rodziny” poprzez wprowadzenie definicji „osoby doznającej przemocy domowej” oraz „osoby stosującej przemoc domową”, doprecyzowując tym samym zakres podmiotowy definicji. Zastosowanie przepisów projektowanej ustawy będzie możliwe wobec rozszerzonego i precyzyjnie określonego katalogu podmiotów.

W projektowanych zmianach definicja osoby doznającej przemocy domowej uwzględnia: małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków, rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, osobę wspólnie zamieszkującą

i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków a także osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania.

Przez wspólne gospodarowanie należy rozumieć się nie tylko wspólne zamieszkiwanie tych osób ale związane z tym wspólne zaspakajanie potrzeb życiowych. Zatem cechami charakterystycznymi dla prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego może być udział i wzajemna ścisła współpraca w załatwianiu codziennych spraw związanych z prowadzeniem domu, niezarobkowanie i pozostawanie w związku z tym na całkowitym lub częściowym utrzymaniu osoby, z którą się gospodarstwo domowe prowadzi, a wszystko to dodatkowo uzupełnione powinno być cechami stałości, które tego typu sytuację charakteryzują (Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 21 grudnia 2010 r. (II SA/Lu 664/2010, LexPolonica).

W projektowanej regulacji jako osobę doznającą przemocy domowej, do której kierowane są przepisy ustawy, uznano również osobę niepełnoletnią, wobec której stosowana jest przemoc domowa lub będącej świadkiem przemocy domowej. Przepis ten ma na celu uniknięcie dotychczasowych trudności interpretacyjnych w omawianym zakresie, poprzez wskazanie wprost, że dziecko będące świadkiem przemocy domowej należy uznać jako doznające przemocy domowej i wymaga ono pomocy i wsparcia przewidzianego w przepisach ustawy.

Ponadto wyodrębniona została definicja „osoby stosującej przemoc domową”, przez którą należy rozumieć osobę pełnoletnią, w rozumieniu art. 10 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, która dopuszcza się zachowań zdefiniowanych w projekcie ustawy jako przemoc domowa. Obecny brak takiej regulacji stwarzał trudności interpretacyjne, zwłaszcza dotyczące stosowania procedury „Niebieskie Karty” w stosunku do osób niepełnoletnich, które dopuszczały się zachowań agresywnych i przemocowych w środowisku domowym.

W projektowanej regulacji wprowadzono również przepis dotyczący oddziaływania regulacji na osoby podejrzane o stosowania przemocy domowej, również w przypadku ustalenia występowania zagrożenia przemocą domową oraz w przypadku podejrzenia stosowania przemocy domowej. W sposób przejrzysty zatem uregulowano kwestię konieczności stosowania narzędzi przewidzianych w przepisach ustawy, co będzie miało znaczenie również w działaniach o charakterze profilaktycznym.

Wyodrębnienie przez projektodawcę „osoby doznającej przemocy domowej” i „osoby stosującej przemoc domową” implikuje ujednoczenie treści aktu prawnego. W obowiązującej ustawie w sposób niejednorodny określano osoby doznające i stosujące

przemoc, posługując się stygmatyzującą nomenklaturą (ofiara, sprawca). W celu wyeliminowania nieścisłości związanych ze stosowanym nazewnictwem w projektowanej ustawie konsekwentnie wskazuje się na „osobę doznającą przemocy domowej”, a także „osobę stosującą przemoc domową”.

W projektowanej regulacji zdefiniowano również świadka przemocy domowej, w celu uniknięcia trudności interpretacyjnych, które występują obecnie. Wprowadzając definicję świadka przemocy domowej wskazano, że jest to zarówno osoba, która słyszała o działaniach przemocowych w danym środowisku domowym, jak i była naocznym uczestnikiem zdarzenia.

Kompleksowa ochrona i pomoc dla osób doznających przemocy domowej, co jest celem działań przedstawicieli wszystkich służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej, wymaga szeregu działań i usług, od ochrony w nagłych przypadkach do pomocy długoterminowej, dostępnych dla wszystkich ofiar. Dlatego mając na względzie trudną sytuację „osoby doznającej przemocy domowej” obok dotychczasowych bezpłatnych form pomocy polegających m.in. na udzieleniu osobie doznającej przemocy domowej poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, przepisy nowelizujące ustawę przewidują również pomoc w formie informacji dotyczących form wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.

Systemowe podejście do przeciwdziałania przemocy domowej nie może pomijać osób stosujących przemoc domową, które niejednokrotnie przenosząc negatywne wzorce z dzieciństwa, w życiu dorosłym sami stali się jej sprawcami. Dlatego też działania pomocowe kierowane są również w stronę tej grupy osób. W projektowanej ustawie oprócz realizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową wprowadzono nową formę oddziaływań tj. programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową. Powyższe programy są przewidziane w postanowieniach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 oraz ustawie z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych jest formą rozszerzenia oddziaływań skierowanych do osób stosujących przemoc domową i stanowi uzupełnienie realizowanych od 2006 r. programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Powyższa regulacja ma na celu wdrożenie takich działań skierowanych do osób stosujących przemoc domową, realizacja których z dużym prawdopodobieństwem przyczyni się do zaprzestania przemocy i przywrócenia prawidłowych relacji domowych.

Dodanie w art. 4 programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową wymusza konsekwentne uwzględnienie tej formy oddziaływań, obok programów korekcyjno-edukacyjnych, w treści zmienianego aktu prawnego. Koniecznym jest również wprowadzenie przepisu upoważniającego do wydania rozporządzenia w sprawie standardu prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz kwalifikacji osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

Ze względu na odmienność specyfiki pracy z osobami doznającymi przemocy domowej i osobami stosującymi tę przemoc, w projektowanej ustawie przewidziane zostało wydanie odrębnych aktów wykonawczych dotyczących:

- standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, kwalifikacji osób zatrudnionych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;
- standardu prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, kwalifikacji osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową;
- standardu prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, a także kwalifikacji osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

Tym samym w projektowanych przepisach, zawarto materialne regulacje dotyczące specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, uszczegółowienie których nastąpi w powyżej wymienionych aktach wykonawczych do projektu ustawy.

Konsekwentnie do wprowadzonych, do projektu ustawy, regulacji dotyczących programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, projektodawca w art. 6 ust. 4 ustawy dodaje pkt 3 uwzględniający opracowywanie i realizację programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową jako zadanie z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat. Ponadto w art. 6 ust. 6 pkt 3 uwzględnia się, obok ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych, także ramowe programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową, jako zadanie własne samorządu województwa.

Dotychczasowe brzmienie art. 6 ust. 6 pkt 4 uzupełnione zostaje o obowiązkowe szkolenia dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno-pomocowych.

Z punktu widzenia projektodawcy istotne jest, aby członkowie zespołu interdyscyplinarnego, którzy dotychczas nie uczestniczyli w jego pracach mieli możliwość zdobycia lub uzupełnienia wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Celem powyższej regulacji jest podniesienie kompetencji służb, co istotnie wpłynie na jakość i skuteczność podejmowanych działań.

Praca z osobami doznającymi przemocy domowej wymaga profesjonalnego przygotowania i kwalifikacji. W projektowanej ustawie doprecyzowano przepisy w zakresie kwalifikacji osób kierujących specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla osób doznających przemocy domowej. Umożliwiono uznanie dotychczasowego doświadczenia zawodowego w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, co przyczyni się do poszerzenia kręgu osób, które będą spełniały wymagane kwalifikacje. Wskazano, iż osoby te muszą posiadać, co najmniej 3-letni staż pracy w pomocy społecznej lub co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub placówkach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Uściślenie kwalifikacji osób kierujących specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla osób doznających przemocy domowej przyczyni się do zwiększenia jakości i efektywności świadczonych usług oraz polepszenia organizacji funkcjonowania tych placówek. Specjalistyczne ośrodki wsparcia od kilkunastu lat udzielają pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej. Zatem ryzyko, że osoby kierujące tymi placówkami, nie spełnią kwalifikacji określonych projektowaną ustawą należy uznać za znikome. Ponadto projektuje się, że osoby kierujące specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla osób doznających przemocy domowej obowiązane będą spełnić warunki dotyczące kwalifikacji najpóźniej do końca 2023 r.

W związku ze zmianą nazwy programu określonego w art. 10 ust. 1 nowelizowanej ustawy z „Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” na „Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej” projektowana regulacja uwzględnia także zmianę terminologii w odniesieniu do Koordynatorów Realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na szczeblu wojewódzkim i centralnym.

Obowiązujące przepisy prawne zakładają, że monitorowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie odbywa się *przy pomocy* Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W projekcie zmian należy uwzględnić monitorowanie realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej *przez* Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej, zwanego dalej „Wojewódzkim

Koordynatorem”, a nie przy jego pomocy, co mogło dotychczas budzić trudności interpretacyjne.

Zadanie to jest realizowane bezpośrednio przez Wojewódzkich Koordynatorów, a nie przy ich pomocy. Stąd koniecznym jest zmiana sankcjonująca wykonywanie zadań dotyczących monitorowania Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz przypisanie ich Wojewódzkim Koordynatorom w sposób wyraźny, eliminujący problemy interpretacyjne.

Analogicznie dokonano zmiany w zakresie zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego precyzując, że monitorowanie Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej następuje *przez* Krajowego Koordynatora Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej, a nie *przy pomocy* tego Koordynatora.

W projektowanej ustawie, w związku ze zobligowaniem do uczestnictwa w szkoleniach członków zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno – pomocowych, doprecyzowano również przepis art. 8 pkt 5. Wytyczne do prowadzenia szkoleń, wydawane co dwa lata od 2010 r., przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, mają przede wszystkim na celu, z punktu widzenia koordynacji działań z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej, wskazanie marszałkom województw najważniejszych bloków szkoleń, ich zakresu oraz specjalistów, którzy te szkolenia mają prowadzić. Określenie powyższego w formie wytycznych, daje możliwość dokonania pewnych modyfikacji zależnie od zgłoszonych potrzeb i specyfiki regionalnej. Projektowana regulacja ma na celu dostosowanie do zmienianych przepisów w powyższym zakresie i stworzenie warunków prawnych do wyznaczania ogólnopolskich jednolitych działań dotyczących podnoszenia kompetencji osób realizujących zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej.

Projekt ustawy przewiduje wprowadzenie zmian mających na celu modyfikację pracy zespołów interdyscyplinarnych i dotychczasowych grup roboczych, które to zmiany przyczynią się do dookreślenia zadań oraz wprowadzenia nowych rozwiązań prawnych wpływających na usprawnienie ich pracy.

Projektuje się przypisanie zespołowi interdyscyplinarnemu zadań o charakterze strategicznym, poprzez które kształtowana będzie lokalna polityka przeciwdziałania przemocy domowej. Natomiast rozpatrywanie spraw indywidualnych będzie należało do zadań grup diagnostyczno-pomocowych, które zastępują dotychczas funkcjonujące grupy robocze. Powyższa regulacja ma na celu wyraźne oddzielenie zadań, ujednoczenie sposobu funkcjonowania zespołów i grup na terenie całego kraju i stworzenie warunków prawnych do udzielania pomocy i wsparcia przez osoby powołane do grup diagnostyczno –

pomocowych, które są najbliższym środowiska domowego i często znają sytuację osób zagrożonych lub doznających przemocy domowej.

Istotną zmianą jest wprowadzenie obowiązkowego udziału członków zespołu interdyscyplinarnego, w ciągu 12 miesięcy od ich powołania w skład zespołu, w szkoleniu w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, o którym mowa w projektowanym art. 6 ust. 6 pkt 4.

W celu usprawnienia pracy zespołu interdyscyplinarnego wprowadza się możliwość wyznaczenia przez zespół interdyscyplinarny, spośród jego członków, zastępcy przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. Ponadto nakłada się na zespół interdyscyplinarny obowiązek opracowania i przyjęcia regulaminu określającego szczegółowe warunki jego funkcjonowania oraz tryb i sposób powoływania grup diagnostyczno-pomocowych.

Mając na względzie charakter zespołu interdyscyplinarnego, dokonano zmiany w zakresie częstotliwości spotkań z raz na kwartał do raz na dwa miesiące. W gminach, gdzie jest duża liczba procedur „Niebieskie Karty”, przy 4 spotkaniach w roku trudno mówić o wypracowywaniu strategii czy inicjowaniu działań przeciwpomocowych. Im więcej spotkań, tym lepsza znajomość trendów i zmian, możliwość trafniejszej diagnozy problemu.

Uregulowano kwestię zwoływania pierwszego posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego, czego ma dokonać wójt, burmistrz albo prezydent miasta.

Dodano przepis umożliwiający zespołowi interdyscyplinarnemu pracę za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, co biorąc pod uwagę doświadczenia z okresu pandemii COVID – 19, znacznie ułatwi komunikację i pracę Zespołu.

Wprowadzono obowiązkowy udział w posiedzeniach zespołu interdyscyplinarnego. Praktyka pokazuje, że niektórzy członkowie zespołu interdyscyplinarnego uczestniczą w posiedzeniach 1 lub 2 razy w roku. Z punktu widzenia roli, jaką posiada zespół interdyscyplinarny istotne jest, aby wszyscy jego członkowie wykazywali się odpowiednim zaangażowaniem oraz brali odpowiedzialność za powierzone zadania. Wprowadzono sankcję w postaci przekazania informacji do pracodawcy członka zespołu interdyscyplinarnego, jeżeli nie uczestniczy on bez wyraźnej przyczyny w pracach zespołu. Przewidziano również w sytuacjach nagłych, zwłaszcza spowodowanych chorobą czy też zdarzeniem losowym, niemożność zgłaszania nieobecności w posiedzeniach zespołu interdyscyplinarnego, dwa dni przed jego posiedzeniem.

W związku z nieuregulowaną dotychczas kwestią rozpatrywania skarg na zespół interdyscyplinarny lub przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego dodano przepis wskazujący na właściwy podmiot: wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, który taki zespół powołał. Analogicznie do powyższego przepisu, określono możliwość rozpatrywania skarg wniesionych na członków grup diagnostyczno – pomocowych, przez zespół interdyscyplinarny. Regulacje powyższe mają na celu zagwarantowanie obywatelom ich praw.

Określono zadania przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, do których należy w szczególności: kierowanie pracami zespołu interdyscyplinarnego, zapewnienie, od strony organizacyjnej, funkcjonowania zespołu interdyscyplinarnego oraz reprezentowanie zespołu interdyscyplinarnego na zewnątrz.

Ponadto w przypadku, gdy osoba stosująca przemoc domową uchylać się będzie od podejmowania działań mających na celu zmianę postępowania, w szczególności przez brak współpracy z grupą diagnostyczno-pomocową, zespół interdyscyplinarny będzie mógł wystąpić do sądu rejonowego z wnioskiem o zobowiązanie tej osoby do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową. Regulacja powyższa jest bardzo ważna z merytorycznego punktu widzenia. Założeniem systemu przeciwdziałania przemocy domowej, jest zarówno zapewnienie bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy domowej, jak również wdrożenie takich działań, aby po czasie kryzysu, przywrócone zostały prawidłowe relacje. Dlatego też powinien następować dalszy rozwój programów dla osób stosujących przemoc domową. Często się jednak dochodzi do sytuacji, że mimo wysiłków wszystkich służb i kierowania osób stosujących przemoc do uczestnictwa w programach korekcyjno – edukacyjnych czy też psychologiczno - terapeutycznych, uchylają się one od tego obowiązku, co tym samym powoduje, że system staje się nieskuteczny. Niezbędne jest zatem, w obowiązującym porządku prawnym, określenie narzędzia, które w sposób skuteczny spowoduje, że większa liczba osób stosujących przemoc domową poddana zostanie programom, a tym samym bardziej prawdopodobne stanie się zatrzymanie przemocy domowej. Za wdrożeniem takiego narzędzia opowiadają się praktycy, zwłaszcza ci, którzy realizują procedurę „Niebieskie Karty”.

Wskazano zakres przedmiotowy porozumień obejmujący kwestie związane z uczestnictwem członków grup diagnostyczno-pomocowych w posiedzeniach zespołu interdyscyplinarnego.

W art. 9 uregulowano obsługę finansową zespołu interdyscyplinarnego, którą powinien zapewnić ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych.

W projektowanej ustawie zdefiniowano pracę grup diagnostyczno-pomocowych, których głównym zadaniem będzie dokonanie diagnozy i oceny sytuacji w związku ze zgłoszonym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej, a także realizacja działań pomocowych.

Zmieni się skład grupy diagnostyczno-pomocowej. Zmniejszeniu ulegnie liczba osób pracujących z osobą doznającą przemocy. Powyższe ma na celu przede wszystkim zapewnienie komfortu osobie doznającej przemocy domowej, która nie będzie musiała opowiadać o traumatycznych zdarzeniach przed szerokim 5 – cio czy też 7 – mio osobowym gremium. Ponadto, zbędne stanie się angażowanie dużej liczby osób, jeśli nie będzie takiej merytorycznej potrzeby np. nie będzie trzeba angażować pedagoga w sytuacji gdy przemoc domowa będzie stosowana przez syna osoby starszej, a w domu nie będą mieszkały dzieci. Ponadto członkom grupy diagnostyczno-pomocowej przypisane zostaną tylko i wyłącznie działania dostosowane do indywidualnych potrzeb osób doznających przemocy.

W przypadku otrzymania zgłoszenia o podejrzeniu wystąpienia przemocy domowej zespół interdyscyplinarny powołuje, nie później niż w ciągu 3 dni, grupę diagnostyczno-pomocową, w skład której wchodzi pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej oraz funkcjonariusz Policji (lub w przypadku żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową – przedstawiciel Żandarmerii Wojskowej). Projekt ustawy przewiduje, że osobą do kontaktu i pracy z osobą doznającą przemocy jest pracownik socjalny, a z osobą stosującą przemoc domową kontaktuje się i pracuje funkcjonariusz Policji. Przepisy projektu ustawy zapewniają elastyczność ustalania składu grupy diagnostyczno-pomocowej i dostosowanie jej do indywidualnych potrzeb osoby doznającej przemocy. Przewidziano możliwość poszerzenia składu grupy diagnostyczno-pomocowej o kolejnych członków, w tym m.in. o asystenta rodziny, kuratora sądowego (zawodowego kuratora sądowego lub wskazanego przez kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej kuratora społecznego), czy też osoby wykonujące zawód medyczny. Dodano przepis umożliwiający powołanie do grupy diagnostyczno-pomocowej przedstawicieli Żandarmerii Wojskowej, wprowadzając jednakże regulację szczególną dotyczącą możliwości uczestnictwa w pracach grupy diagnostyczno-pomocowej pracodawcy żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową stosującego przemoc domową, w przypadku niemożności uczestnictwa w grupie przedstawiciela Żandarmerii Wojskowej. Zmniejszenie podstawowego składu grupy diagnostyczno-pomocowej do dwóch osób zmniejsza ryzyko wtórnej wiktymizacji osoby doznającej przemocy domowej, która nie będzie już musiała opowiadać o doznanej traumie (np. przemocy seksualnej) przed szerokim gremium specjalistów nieadekwatnie dobranych do okoliczności sprawy (np. przedstawiciel

oświaty w odniesieniu do przemocy w gospodarstwie domowym emerytów, przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w odniesieniu do zachowującej abstynencję rodziny Świadków Jehowy lub muzułmańskiej).

W projektowanych przepisach określono zadania zespołu interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych. Nadrzędnym zadaniem zespołu interdyscyplinarnego będzie tworzenie warunków umożliwiających realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, integrowanie i koordynowanie działań określonych podmiotów. Tym samym podkreślona zostaje strategiczna rola zespołu interdyscyplinarnego oraz wpływ na kreowanie lokalnej polityki przeciwpromocowej.

Praca grup diagnostyczno-pomocowych koncentrować powinna się na ocenie sytuacji oraz realizowaniu procedury „Niebieskie Karty”. W projektowanej regulacji zawarto obowiązek zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” pod jej nieobecność. Ponadto wprowadzono przepis obligujący grupę diagnostyczno-pomocową do monitorowania sytuacji osób doznających przemocy domowej, a także zagrożonych jej wystąpieniem, w tym również po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty”.

Dodano przepis umożliwiający pracę za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej co biorąc pod uwagę doświadczenia z okresu pandemii COVID – 19, znacznie ułatwi komunikację i pracę grup.

Dokonano również unormowania, iż administratorem danych osobowych przetwarzanych na podstawie ustawy jest jednostka wyznaczona do obsługi organizacyjno-technicznej i finansowej zespołu interdyscyplinarnego.

Projektowana ustawa zakłada, że wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych podejrzenia stosowania przemocy lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez osobę doznającą przemocy domowej lub przez osobę będącą świadkiem tej przemocy. W projektowanej regulacji założono, że procedurę „Niebieskie Karty” będą mogły wszczynać osoby wymienione w art. 9a ust 11 – 11e, bowiem są to przedstawiciele instytucji, które funkcjonują w najbliższym środowisku, w którym może dochodzić do przemocy domowej i mogą najszybciej i najbardziej profesjonalnie zdiagnozować sytuację, co da możliwość podejmowania dalszych działań. Regulacja ta ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa osób doznających przemocy domowej oraz wdrożenie wysokiej jakości usług na dalszym etapie procedury „Niebieskie Karty”.

W dodawanym art. 9e uregulowano kwestię właściwości miejscowej gminy w zakresie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” w sytuacji, gdy osoba doznająca przemocy domowej lub osoba stosująca przemoc domową zmienia miejsce zamieszkania. Brak regulacji w tym zakresie obecnie generuje spory kompetencyjne, co negatywnie wpływa na efektywność podejmowanych zarówno interwencyjnie, jak i długofalowo działań. Właściwość miejscową gminy ustala się według miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej. W przypadku gdy miejscem zamieszkania osoby stosującej przemoc domowej jest inna gmina niż osoby doznającej przemocy domowej, w projektowanej regulacji, zakłada się możliwość powołania odrębnej grupy diagnostyczno – pomocowej do pracy z osoba stosującą przemoc domową. Taka regulacja ma na celu przywrócenie prawidłowych relacji, jeśli po czasie rozłąki, osoby postanowią dalej prowadzić gospodarstwo domowe. Ponadto projektowane zmiany mają niwelować zdarzające się w przeszłości trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, wywołane choćby przez zdarzenia losowe (np. osiedlenie się w gminie dużej liczby osób doznających przemocy w wyniku pożaru specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, gwałtownego wzrostu zachorowań na COVID-19 wśród funkcjonariuszy Policji lub pracowników socjalnych) oraz zagrożenie braku bezstronności podejmowanych działań w przypadkach szczególnych np. wtedy gdy osobą doznającą przemocy domowej lub osobą tę przemoc stosującą jest członek zespołu interdyscyplinarnego lub grupy diagnostyczno – pomocowej, lub inna osoba pozostająca w zależności służbowej z członkami zespołu interdyscyplinarnego lub grupy diagnostyczno – pomocowej. Kompetencję do wyboru gminy, w takim przypadku, w projektowanej regulacji, powierza się wojewodzie.

W celu bezwzględno zapewnienia bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy domowej, w projektowanej regulacji, określono sposób postępowania w przypadku, gdy osoba stosująca przemoc domową posiada broń palną. Uznano, że niezbędnym jest w takim przypadku odebranie broni palnej, amunicji oraz dokumentów potwierdzających legalność posiadania broni w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, a zwrot następuje po przeprowadzeniu badań lekarskich i psychologicznych analogicznych jak uregulowane w art. 15a ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2020 r. poz. 955 oraz z 2022 r. poz. 275). Duża liczba pozytywnie rozpatrywanych wniosków o wydanie pozwolenia na broń, związana z rosnącą popularnością sportu strzeleckiego, grup rekonstrukcji historycznej, ale także rekrutacji do Wojsk Obrony Terytorialnej, zwłaszcza po wszczęciu przez Federację Rosyjską wojny napastniczej przeciwko Ukrainie, nie może stwarzać zagrożenia dla osób doznających przemocy w rodzinie. Jedynie bezwzględne odebranie broni palnej każdej osobie

stosującej przemoc – fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną – stanowi proporcjonalny i skuteczny środek zapewniający, że ta broń nie zostanie użyta przeciwko osobie doznającej przemocy.

W projektowanym art. 9h wymienione zostały przesłanki do zakończenia procedury „Niebieskie Karty”. Ponadto, po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty”, przez okres 9 miesięcy, projektowane jest prowadzenie działań monitorujących, które będą polegać na analizie i ocenie sytuacji osób, które uczestniczyły w procedurze. Wprowadzenie takiego narzędzia ma na celu przede wszystkim czuwanie nad grupą diagnostyczno – pomocową zarówno nad osobą doznającą przemocy domowej, jak i osobą tę przemoc stosującą i podejmowanie w razie potrzeby dalszych działań, które nie muszą być realizowane w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”, a mogą stanowić np. wsparcie psychologiczne, terapeutyczne czy inne wzmacniające wzajemne relacje wolne od przemocy domowej.

W celu tworzenia warunków skutecznego przeciwdziałania przemocy domowej Rada Ministrów zobowiązana zostaje do przyjęcia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej, który szczegółowo określi działania w zakresie: zapewnienia ochrony i udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej; programów korekcyjno-edukacyjnych oraz programów psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc domową; podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej oraz promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy; upowszechniania informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom doznającym przemocy domowej, jak i stosującym przemoc domową.

Projektowana ustawa przewiduje utworzenie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej, zwanego dalej „Zespołem” jako organu opiniotwórczego – doradczego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, w miejsce obecnie funkcjonującego Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Kadencja Zespołu będzie trwała 4 lata, co wpłynie pozytywnie na ciągłość współpracy i wyznaczanie kierunków działań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

Zakres zadań Zespołu uwzględnia możliwości i charakter podejmowanych przez niego prac, tj. wyrażanie opinii w sprawach dotyczących stosowania ustawy, inicjowanie zmian przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, opiniowanie projektów z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej opracowanych w oparciu o programy osłonowe, które finansuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Projektowane zmiany przewidują także zwiększenie liczby osób w Zespole w celu wypracowywania optymalnych rozwiązań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

w szerszym, bardziej reprezentatywnym składzie, a także możliwości dokonywania jak najszerszych konsultacji. Projektuje się zatem następujące rozszerzenie składu Zespołu:

- dwunastu przedstawicieli organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych, w tym dwóch Wojewódzkich Koordynatorów realizacji Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej, powołanych spośród osób zgłoszonych przez te organy i osób kierujących tymi jednostkami (jest siedmiu);
- ośmiu przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, w tym dwóch przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych, zgłoszonych przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego (jest pięciu),
- dwunastu przedstawicieli organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych powołanych spośród osób zgłoszonych przez te podmioty.

Ponadto w przepisach przejściowych projektuje się wygaśnięcie kadencji Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i powołanie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy.

W zmienianym art. 10f przyznającym ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego kompetencję do określenia w drodze rozporządzenia: trybu powołania członków Zespołu, organizacji i trybu działania Zespołu, a także zasad uczestnictwa w jego pracach dodaje się regulację dotyczącą „naboru uzupełniającego” w przypadku odwołania z funkcji członka Zespołu.

Przepisy regulujące kwestie zapewnienia ochrony, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową, zostają zaktualizowane i ujednoczone pod względem stosowanego nazewnictwa. W art. 12c projektu ustawy na nowo uregulowany zostaje obowiązek informacyjny spoczywający na pracowniku socjalnym i funkcjonariuszu Policji.

W związku z projektowanymi regulacjami wprowadza się zmianę porządkującą w art. 579¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, a także dokonuje się zmian dotyczących ujednoczenia stosowanego nazewnictwa.

Ponadto w artykułach: 3, 4, 5, 6, 9, 12 wprowadza się zmiany porządkujące w ustawie polegające na ujednoczeniu terminologii.

W art. 5 wprowadza się zmiany polegające na ujednoczeniu terminologii oraz zmianę do ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, dodając przepisy regulujące kwestie dotyczące

posiadania broni palnej w przypadku wydania wobec funkcjonariusza Policji stosującego przemoc domową nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

W art. 7 wprowadza się zmianę do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy polegającą na dodaniu art. 117a, na mocy którego skazanego za przestępstwo określone w art. 207 kk obejmuje się, za jego zgodą, programami korekcyjno-edukacyjnymi lub programami psychologiczno-terapeutycznymi. W projektowanym przepisie reguluje się również kwestie związane z orzekaniem przez sąd penitencjarny w przypadku braku zgody skazanego w powyższym zakresie, dodając przepisy analogiczne do obecnych opracowanych dotyczących obowiązku poddania się przez skazanych za przestępstwo określone w art. 197 – 203 Kk, leczeniu i rehabilitacji w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

W projektowanej ustawie w art. 9 wprowadza się zmianę do ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, a także w art. 8 zmianę do ustawy z dnia 21 maja 1999 roku o broni i amunicji, polegające na dodaniu przepisów regulujących kwestie dotyczące posiadania broni palnej w przypadku wydania wobec żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową stosującego przemoc domową nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

W art. 11 wprowadza się zmiany do ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej polegające na ujednoczeniu terminologii oraz w związku z projektowanymi przepisami, na aktualizacji art. 47 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej.

Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 3 ust. 2, art. 5 pkt 1 i 2, art. 7 ust. 3, art. 9d ust. 5, art. 10f i art. 12b ust. 6 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 3 ust. 2, art. 5, art. 7 ust. 3, art. 9d ust. 5, art. 10f i art. 12b ust. 6 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 5a i art. 5b ustawy zmienianej w art. 1, do standardu prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową i kwalifikacji osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową oraz do standardu

prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową i kwalifikacji osób prowadzących programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową stosuje się przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 5 pkt 3 i 4 ustawy zmienianej w art. 1, jednak nie dłużej niż do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Ponadto, zmiana użytej terminologii pośrednio skutkuje uchYLENIEM przepisów wykonawczych wydanych na podstawie ustaw o Policji oraz o Żandarmerii Wojskowej. W celu zapewnienia funkcjonowania systemu wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, przepisy oparte na dotychczasowej podstawie prawnej zostały utrzymane w mocy do czasu wydania nowych rozporządzeń, jednak nie dłużej niż do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Ze względu na określoną procedurę powoływania członków zespołu interdyscyplinarnego wymagającą podjęcia stosownych działań zarówno przez radę gminy, jak i wójta, burmistrza lub prezydenta miasta przyjęto, iż pierwsze powołanie zespołu interdyscyplinarnego nastąpi nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy.

Projekt ustawy jest zgodny z przepisami prawa Unii Europejskiej, które obecnie nie regulują kwestii przeciwdziałania przemocy domowej. Negocjowany obecnie wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (COM(2022) 105) budzi wątpliwości rządów i parlamentów licznych państw UE, dotyczące zgodności z zasadą pomocniczości oraz zastosowania poprawnej podstawy traktatowej do wydania dyrektywy, zwłaszcza gdyby miała być przyjmowana większością kwalifikowaną.

Projekt ustawy nie podlega obowiązkowi przedstawienia właściwym instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt ustawy nie zawiera norm technicznych w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.), zatem nie podlega procedurze notyfikacji w rozumieniu ww. rozporządzenia.

Stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006, z późn. zm.) projekt ustawy zostanie

udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny oraz w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Projektowana regulacja nie stwarza zagrożeń korupcyjnych.